

MARIE BLÁHOVÁ*

ORIGO GENTIS V ČESKÉ STŘEDOVĚKÉ HISTORIOGRAFII

ORIGO GENTIS IN CZECH MEDIAEVAL HISTORIOGRAPHY

Abstract. The author deals with the history of the founding myth of Czech Slavs from its oldest recording to the end of the Middle Ages. The legend of the origin of Czechs lived on in three phases of the Middle Ages. Stage one was captured by Cosmas of Prague († 1125) in the oldest nation-state chronicle. Another milestone was the founding legend in the Old Czech Chronicle recorded by so-called Dalimil from the early second decade of the 14th century. The founding myth changed fundamentally in two official chronicles which were written under the authority of Charles IV (1346-1378), the “Bohemian Chronicle” by Giovanni de’ Marignolli of Florence and the other “Bohemian Chronicle” by Přibík Pulka-va of Radenín.

Keywords: Bohemia; mediaeval historiography; founding myths; Cosmas of Prague; so-called Dalimil; Giovanni de’ Marignolli; Přibík Pulka-va of Radenín

Formující se národy si při hledání své identity od nejstarších dob kladly otázky o svém původu, o tom, jak vzniklo jejich jméno, jak se dostaly na místo, kde působily, jak „vznikli“ jejich panovníci a instituce. Odpovědi na tyto otázky podávali pěvci, vypravěči, a konečně historikové národních dějin¹. Topos „původu národa“ – *origo gentis* – byl vedle topu *situs terrarum* (Bláhová 1998, s. 542-544) povinnou součástí úvodu ke státně národním dějinám (K termínu srv. Schmale 1985, s. 126) často označovaným také *origo gentis*². Pokud jde o původ národa, zachycovali autoři někdy jen ústní tradici, pověsti předávané po generace v písních, eposech a jiných vyprávěních, jindy autoři národních dějin tyto odpovědi sami „hledali“ (a „nalézali“). Nežřídka se přitom inspirovali básněmi a vyprávěními

* ORCID: 0000-0003-1542-0932; Univerzita Karlova, Filozofická fakulta; nám. Jana Palacha 2, 11638 Praha 1, Česká republika, marie.blahova@ff.cuni.cz.

¹ Ke středověkým představám o původu národů srv. především Graus 1975; Goffart 1988 (k tomu Anton 1994); Plassmann 2006. – Tato studie vznikla na Univerzitě Karlově v rámci programu PROGRES Q07: Centrum pro studium středověku.

² Přehled názorů a literatury k historiografickému typu „origo gentis“ podává Plassmann 2006, s. 24-27.

jiných národů, využívali svého vzdělání, upravovali motivy známé z literatury. Tak vznikaly mýty o počátcích (středověkých) národů a států. Silný vliv na tyto představy měla antická literatura.

Prototypem evropských představ o původu národa byla pověst starověkých Římanů o „zakladatelích“ Říma Romulovi o Rémovi (*Pseudo-Aurélius Victor, Les origines et peuple Romain*, passim). Četné motivy nabízelo vyprávění o trójské válce a událostech, které s ní souvisely (Podrobně srv. především Graus 1975, passim), různé situace, do nichž bylo možno položit počátky národa, poskytoval Starý zákon (Podrobně srv. Borst 1957-1963). Další příležitosti nabízela etymologie jména národa nebo země³, ale i různé pověsti a báje.

Některou z těchto „teorií“ zvolila většina autorů nejstarších středověkých národních dějin. Jistou výjimkou byl Řehoř Tourský, který sice věděl, že by informace o původu Franků a jejich králů měla být na počátku dějin Franků uvedena, ale ze svých pramenů se o nich nic nedozvěděl, proto pouze přiznal, že o franských kráľích a o tom, kdo byl první, „mnozí nic nevědí“⁴. Od „mnohých“ autorů se pak dozvěděl, že Frankové přišli z Panonie, přešli Rýn a dosadili nad sebou krále z urozené rodiny⁵. Jeden z anonymních autorů dalších dějin Franků, Kroniky tzv. Fredegara⁶, píšíci o dvě generace později, měl již konkrétnější informace: Frankové pocházejí od Trójanů, jejich první král byl Priamus a jeho nástupce jistý Friga. Část přišla do Makedonie, druhá část přišla z Frýgie, zvolila si krále Francia, podle něhož se nazvali Frankové⁷. Podle *Liber historiae Francorum* (ca 727) pocházeli Frankové a jejich králové z Tróje, z *gens Troiana*, prapředky jejich králů byli *principes* Priamus a Antenor⁸.

Pojmenování Británie a Britů odvozoval Beda Venerabilis od údajného Aeneova vnuka Britta⁹.

Langobardi, původně Winnilové, prý přišli ze Skandinávie a jméno jim dal dlouhý vous (*longa barba*), do něhož si měly jejich ženy na radu Frei upravit vlasy, aby Winnilové vyhráli válku¹⁰.

³ Srv. především Guenée 1981, s. 184-199. K významu etymologie ve středověké literatuře srv. Curtius 1965, Exkurs XIV, s. 488-492.

⁴ *Gregorius, ep. Turonensis, Historia Francorum*, II, 9, s. 52. Základní informaci o této kronice uvádí Cain 2010.

⁵ *Gregorius, ep. Turonensis, Historia Francorum* II, 9, s. 72-73. Srv. Plassmann 2006, s. 125-126.

⁶ *Fredegarii et aliorum chronica*. K označení autora a ke genezi díla srv. Rosik 2010.

⁷ *Fredegarii et aliorum chronica* II, 4-5, s. 45-46. Srv. Plassmann 2006, s. 151.

⁸ *Liber Historiae Francorum*, kap. 1, s. 241-242. Srv. Rech 2010. K tomu Plassmann 2006, s. 175-176.

⁹ *Bede Venerabilis Historia Brittonum*, s. 147. Srv. O'Loughlin 2010. K tomu Plassmann 2006, s. 88-89.

¹⁰ Srv. *Pauli Historia Langobardorum*, s. 54. Pavel Warnefried zde přebírá údaj z *Origo gentis Langobardorum*. Vyprávění ovšem považuje za *ridicula fabula* (tamtéž). K tomu Plassmann 2006, s. 204-206, 209. K autorovi a kronice srv. Deliyannis 2010.

Sasové získali své území lští na Duryncích, když mladý Sas koupil za zlatý náhrdelník a jiné šperky od Durynků hromadu hlíny, rozptýlil ji jemně na zemi a získal tak místo pro tábor, odkud Sasové dobývali okolní místa. Na mírové jednání přišli Sasové s noži zvanými *Sachse* pod pláští a povraždili jimi Durynky. Tím získali Sasové u sousedních *gentes* pověst válečníků, a současně své jméno¹¹.

Ačkoli byly nejstarší představy písemně kodifikovány zpravidla v prvních státně národních kronikách, během historického vývoje národů i územních celků se dále vyvíjely, ať již „pěčí“ vzdělaných a tvořivých autorů nebo v souvislosti s politickými a společenskými změnami: nástup nové dynastie, rozšíření území státu, politické a územní ambice panovníků byly důvodem modifikace (státně) národní mytologie včetně představ o původu národa.

Svůj zakladatelský mýtus měli pochopitelně i Slované, kteří se někdy před koncem 6. století usadili v české kotlině (K této problematice srv. Plassmann 2006, s. 321-358; Graus 1975, s. 89-109; Bláhová 2011, s. 14-26; Bláhová 2012 b; Bláhová 2005 b). Jeho nejstarší fázi zachytil první český historik, děkan pražské biskupské kapituly Kosmas († 1125) v České kronice¹², nejstarším českém státně-národním historickém díle. V první knize své kroniky, obsahující – alespoň podle Kosmova vlastního tvrzení – *senum fabulosa relatio*, tedy bájně podání starců (*Cosmae Pragensis Chronica*, Ad Gervasium magistrum praefatio, s. 3) a autor sám dával čtenáři k úvaze posoudit, „zda se [popisované události] opravdu staly, či jsou smyšlené“ – *utrum sint facta an ficta* (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 13, s. 32), podává Kosmas informace o příchodu prvních obyvatel, o pojmenování země, kterou hodlali osídlit, i jejich obyvatel, a o položení základů českého státu. Noví obyvatelé byli potomky těch, kteří odešli po potopě a po zmatení jazyků od nedokončené stavby Babylonské věže, rozmnožili se a rozptýlili se po světě. – Nad touto českou „opovázlivostí“ se na sklonku středověku pozastavil Eneáš Silvius Piccolomini, který znal „teorii“ o biblickém původu z České kroniky Přibíka Pulavky z Radenína, neboť prý s výjimkou Židů nečetl důvěryhodného autora, který by kladl počátek svého národa tak hluboko do minulosti (*Aeneas Silvius Piccolomini, Historia Bohemica*, s. 30-34. *Aenea Silvio, Historia Bohemica*, s. 14-15). Eneáš Silvius ovšem zjevně neznal nebo zapomněl na Isidora Sevillského, který odvozoval původ Gotů od Magoga, syna Japhetova (jenž byl podle Genesis 5,32 synem Noemovým; *Isidorus Hispalensis, Historia*, col. 1057. Srv. O’Loughlin 2010). Ve slovanském prostředí má Kosmova „teorie“ obdobu v – mnohem podrobnějším – Nestorově vyprávění o počátcích Rusů (Повесть временных лет,

¹¹ Srv. *Widukindi monachi Corbeiensis Rerum gestarum Saxoniarum libri tres* I, 5-7, s. 6-7. K tomu Plassmann, *Origo gentis*, s. 270-271.

¹² Srv. *Cosmae Pragensis Chronica*. K tomu Wolverton 2010; Wolverton 2015 (autorka bohužel ignoruje novější českou literaturu, uvádí některé nepřesné interpretace a prezentuje jako objev jevy, které již byly v odborné literatuře zpracovány); Wihoda 2011; Bláhová 2012 a. Ke Kosmově výkladu o původu Čechů srv. Graus 1975, s. 89-109; Bláhová 2011, s. 14-15; Bláhová 2012 b, s. 239-241.

s. 9-11). V každém případě Kosmas tak začlenil Čechy do univerzálních křesťanských dějin.

Po mnoha staletích přišli tito lidé do „severních oblastí Germánie“. Po geografickém exkursu, v němž Kosmas podal výklad o uspořádání tehdejšího známého světa (Bláhová 1998, s. 544-546) a popis země, kde se Kosmovi „lidé“ zastavili, líčí, jak se podle rozhodnutí svého „staršího, jehož následovali jako pána“, rozhodli v této zemi usadit. Prvá obydlí postavili kolem hory Říp (*Rip*). Země potřebovala jméno, a to jí noví obyvatelé dali podle jména svého „staršího“, jenž se jmenoval *Boemus*. Země byla tedy pojmenována *Boemia* (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 2, s. 6-7). Zde si Kosmas, vypomohl etymologií pro vysvětlení jména národa a vytvořil z jeho „praotce“ hérao eponyma. Postupoval ostatně podobně jako jeden z autorů Pseudo-Fredegarovy kroniky, když pojmenoval Franky podle „krále“ Francia, nebo Beda Venerabilis, který stvořil Britta jako předka Britů.

Boemi žili zprvu v „prvním věku“, přešťastném, spokojeném a skromném. To se ovšem změnilo, když začali pohnout po jmění. Tehdy bujely neřesti a křivdy, ale lidé neměli nikoho, ani soudce ani knížete, ke komu by se mohli obrátit o pomoc. Utíkali se proto k lidem pro své mravy vzácnějším a pro své bohatství váženějším. Mezi nimi prý povstal muž jménem Krok, dokonalý, bohatý a rozvážný. K tomu se obraceli jako k soudci (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 3, s. 7-9). Krok měl tři rovněž ctihodné dcery obdařené nadpřirozenými schopnostmi, z nichž nejmoudřejší byla nejmladší, prorokyně Libuše. Tu si lid po Krokově smrti zvolil za soudce (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 4, s. 11). Jeden její rozsudek ovšem vyvolal nelibost a urážky od toho, jenž soud nevyhrál, a ten volal po tom, aby se vlády ujal muž (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 4, s. 11-12). Na shromáždění lidu Libuše sice varovala před dosazením muže-knížete a vylíčila důsledky tohoto činu, nicméně oznámila přítomným kde najdou knížete: ve Stadicích, kde budoucí panovník orá pole s dvěma strakatými voly. Jeho jméno je Přemysl, což znamená *praemeditans* nebo *superexcogitans*. Toho měli přivést sobě za knížete a Libuši za manžela. Jeho potomstvo pak mělo vládnout v zemi na věky (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 5, s. 14-15).

Události se vyvíjely tak, jak Libuše předpověděla. Budoucí kníže byl nalezen a přiveden. Spolu s Libuší pak vydal zákony, zkontroloval dosud nezkontrolovaný lid a uvedl ho v poddanství (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 8, s. 15-17). Tak podle Kosmova podání vznikl český stát. V Kosmově podání, tak jak je kronikář vložil do úst Libuši, to byl panovnický stát, který byl podle Sallustia, u něhož Kosmas při výkladu českých dějin nejčastěji hledal oporu¹³, na rozdíl od republiky definován ztrátou osobní svobody, omezením osobních i ekonomických práv jednotlivců. Kosmas zde promítl do minulosti poměry své doby, především panovnickou svévůli,

¹³ To vyplývá již z poznámek k edici kroniky. K antickým vzorům v Kosmově kronice srv. Kolář 1925, s. 21-99.

kteřá se projevovala v mrzačení odpůrců knížete, odebírání majetku jednotlivcům i institucím, vězněním protivníků¹⁴.

Podle Libušina proroctví pak bylo zřízeno i knížecí sídlo, hrad Praha, v němž někdy v budoucnu vzejdou dvě zlaté olivy, „jež svými vrcholy proniknou až do sedmého nebe a po všem světě budou zářiti svými divy a zázraky“, svatý Václav a svatý Vojtěch (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 9, s. 18-19; český překlad *Kosmova Kronika česká*, s. 26-27).

Po jistém extempore, kdy se ženy vzbouřily a válčily proti mužům (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 9, s. 19-21), pokračovala vláda Přemysla Oráče. Po jeho smrti prý následovali Nezamysl, Mnata, Vojen, Vnislav, Křesomysl, Neklan, Hostivít (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 9, s. 21 i n.). Kosmas uvádí pouze pořadí panovníků v podstatě formou katalogu, aniž by naznačil případné genealogické vztahy mezi nimi. Tito panovníci byli údajně oddáni „břichu a spaní, nevzdělaní a neučení, podobali se dobytku“¹⁵, především však o nich nebyly zaznamenány žádné zprávy. Jedinou významnou událostí, kterou Kosmas pro dobu jejich vlády zachytil, byla válka Čechů se sousedními Lučany (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 10-13, s. 22-32). Po Hostivítovi konečně následoval první křesťanský kníže Bořivoj, jímž v Kosmově pojetí končí zakladatelský mýtus a začíná historické období českých dějin, „jež zaručuje hodnověrné podání“ – *ea que vera fidelium relatio commendat* (*Cosmae Pragensis Chronica* I, 13, s. 32).

Krátký exkurs o původu národa zařadil do svého spisu i autor jedné z nejširších svatováclavských legend, který sám sebe nazval *Christianus* – Křesťan (*Kristiánova legenda*, Prologus, s. 8)¹⁶. Kristián se nezabývá počátky českého národa, věnuje pozornost až počátku knížecího úřadu a prvním knížatům. Kristiánovo podání těchto událostí je vlastně „učenou“ verzí vyprávění Kosmova. Především je výrazněji ovlivněno motivy antické literatury: Čeští Slované usazení pod samým Arkturem a oddaní uctívání model, žili jako neovládaný kůň bez vládce a bez zákona, potulovali se roztroušeně jako nerozumná zvířata. Konečně když byli stíženi zhoubným morem, obrátili se k nějaké věštkyni o radu a věštbu a založili hrad Prahu. Teprve potom našli prozíravého a důmyslného muže, který se zabýval orbou, jménem Přemysla, ustanovili ho za knížete a dali mu za manželku onu věštkyni. Tak byli vysvobozeni z morových ran a stavěli si do čela vladaře nebo vévody z jeho potomstva (*Kristiánova legenda*, kap. 2, s. 18-19).

Toto pojetí ovšem nenašlo, na rozdíl od podání Kosmova, v pozdější české historické literatuře ohlas.

¹⁴ Ke Kosmově „teorii státu“ srv. Bláhová 2002, s. 68-72. K „mocenským prostředkům“ Kosmova doby srv. Bláhová 2013, s. 359-381.

¹⁵ *Horum igitur principum de vitaeque et morte siletur, tum quia ventri et somno dediti, inculti et indocti assimilati sunt peccori, quibus profecto contra naturam corpus voluptati, anima fuit oneri.* *Cosmae Pragensis Chronica* I, 9, s. 21; český překlad *Kosmova kronika*, s. 28 i n.

¹⁶ K problematice autora a datování legendy srv. Nechutová, 2007, s. 43-46; Kubín, 2011, s. 81-123; Kalhous, 2015.

Kosmou kodifikovaná představa o původu národa a počátcích státu platila po celé přemyslovské období českých dějin. V padesátých nebo šedesátých letech 12. století ji připomněl jeden z autorů Hradištsko-opatovických análů (*Letopisy Hradištsko-opatovické*, s. 383-400. Srv. Bláhová 2010 a). Při zmínce o Bořivojově křtu stručně zmínil Bořivojovy „předky“: Bořivojův otec Hostivít prý pocházel od Přemysla, odvedeného od pluhu, a od Libuše. Ta prý byla dcerou nevěřícího Kroka, jenž zase pocházel od „prvního“, který přišel do Čech, jménem *Boemus*, podle něhož je pojmenována *Boemia* (*Letopisy Hradištsko-opatovické*, s. 386). Dále autor zpětně jmenuje Bořivojovy předky, přičemž na rozdíl od Kosmy důsledně zachovává rodovou posloupnost: Neklan, Křesomysl, Vneslav, Vojen, Mnata, Nezamysl¹⁷.

V osmdesátých letech 13. století reprodukoval Kosmův výklad kompilátor Druhého pokračování Kosmova¹⁸. Stručně shrnul Kosmovy informace o Germánii, na jejíž půlnoční straně leží česká země, do níž přišel člověk jménem *Bohemus* s málo dušemi, a podle něho byla země nazvána *Bohemia*. Ten založil první sídlo u hory Říp (*Rzip*). Po čase mezi nimi povstal muž jménem Krok, k němuž přicházeli lidé k rozhodování soudů. Po jeho smrti si lidé zvolili za soudce jeho nejmladší dceru Libuši. Když ovšem měla rozhodnout při a nemohla tak hned učinit, protože se chtěla seznámit se všemi okolnostmi – zde se pořadatel Druhého pokračování Kosmova liší od Kosmy – lid pohrdl jejími soudy a žádal za soudce muže. Libuše podobně jako v Kosmově podání poslala lidi do Stadie za Přemyslem orajícím pole s voly. Toho měli přivést, aby se stal knížetem a jejím mužem. To se také stalo. Přemysl jako první kníže pak vymyslel a nařídil všechna práva¹⁹.

Mýtus o počátcích českého národa využil na počátku druhého desetiletí 14. století také autor Staročeské kroniky, druhé státní národní kroniky v Čechách, mluvčí české šlechty, označovaný obvykle jako „Dalimil“²⁰. Tzv. Dalimil zaznamenal o počátcích Čech a jejich obyvatel mnohem konkrétnější a podrobnější informace nežli Kosmas a jeho následovníci (Bláhová 2011, s. 15; Bláhová 2012 b, s. 243): V srbské zemi jménem Charvátcí byl lech, který se jmenoval Čech, měl šest bratrů s početnou čeledí. Protože se dopustil vraždy svobodného muže, odešel se všemi příbuznými ze země. Přišli do jiné, obhlédli ji z hory, kterou pak nazvali Říp, a jelikož země splňovala jejich představy, usadili se tam. Země však neměla jméno.

¹⁷ *Lubosa, ... filia patris increduli nomine Crhoko, qui et ipse a primo nomine Boemus, a quo Boemia dicta est [qui primus] Boemiam intravit, originem duxit* (*Letopisy Hradištsko-opatovické*, s. 386).

¹⁸ *Druhé pokračování Kosmovo, Závěrek sběratele*, ed. J. Emler, FRB II, Praha 1874, s. 368-370. (Bláhová 2010b).

¹⁹ *locata esse Bohemia, quam fertur introisse homo nomine Bohemus cum paucis animabus, a quo tota terra vocata est Bohemia* (*Pokračovatelé Kosmovi VIII. Závěrek sběratele*, s. 368-369).

²⁰ *Staročeská kronika*. K tomu srv. Bláhová 1995; Bláhová 2010c. K identifikaci autora srv. Bláhová 2005a, s. 195-201.

Protože se jejich „starosta“ nazýval Čech, pojmenoval ji Čechy²¹. Lidé měli tehdy vše obecné, nerespektovali manželství, neměli soudce, protože nekradli (*Staročeská kronika*, kap. 2, s. 105-106). Po mnoha letech se však situace zřejmě změnila a v zemi se objevil muž jménem Krok, který soudil celou zemi a učil ji moudrosti. Po jeho smrti soudila zemi jeho třetí dcera Libuše. Když soudila dva muže, kteří vedli spor o meze, ten, který byl v nepravu, urazil Libuši a pohaněl všechny ženy. Když to slyšela Libuše, svolala sněm, stěžovala si na urážku, ale přítomní se jí nezastali, naopak požadovali za správce muže (*Staročeská kronika*, kap. 3, s. 118-119). Následující Libušin monolog jen letmo připomíná Kosmův text, když Libuše v zájmu „obce“ varuje před silným mužem jako panovníkem (*Staročeská kronika*, kap. 4, 01-18, s. 129), hlavně však reaguje na problémy doby, kdy vznikla Staročeská kronika, především na nástup Jana Lucemburského na český trůn. Libuše ve svém projevu nevaruje před ustanovením knížete, který připraví obyvatel o svobodu a majetek jako Kosmově kronice, ale před vládou „cizozemce“ a barvitě líčí pohromy, které vláda cizozemce způsobí: cizinec se obklopí cizinci, nebude brát ohled na domácí, jejich majetek rozdělí cizincům (*Staročeská kronika*, kap. 4, 19-32, s. 129). Libuše pak označí, jak nalézt knížete (prostřednictvím jejího koně; *Staročeská kronika*, kap. 5, s. 136), Pak páni najdou oráče Přemysla ve Stadicích. – Zde je text oproti Kosmově kronice obohacen o další symboliku a proctví až po předpověď konce Přemyslova rodu až „vnuk pomstí svého děda“²². Přemysl je pak povýšen na knížete, spolu s Libuši vymyslí „vše právo“, Libuše předpoví a označí místo, kde vznikne „město Praha“, odkud vzejdou dvě olivy, svatý Václav a svatý Vojtěch (*Staročeská kronika*, kap. 8, s. 149-150).

Tzv. Dalimil tedy na rozdíl od Kosmy „znal“ místo, odkud „starosta“ Čech s bratry a čeledí přišel, i důvod, proč odešli ze „své země“. Vlastní vznik státu pro tzv. Dalimila nebyl důležitý, stát byl v jeho době samozřejmostí. Kronikář se proto neptá po jeho vzniku a počátcích. Mnohem důležitější pro něho je postavení šlechty ve státě. Šlechta je rovnoprávným partnerem Libuše, stejně jako panovníků. Shromáždění, na němž Libuše jedná se šlechtou o budoucím panovníkovi, je již sněm²³. Panovník je také od nejstarších dob povinen radit se se šlechtou²⁴.

Po velmi barvitěm a oproti Kosmovi podstatně rozšířeném vyprávění o dívčí válce pak již následuje zpráva o Přemyslově smrti a výčet jeho nástupců (*Staročeská kronika*, kap. 17, s. 247), s opět obohacným výkladem o válce Čechů s Lučany (*Staročeská kronika*, kap. 17-24, s. 247-307), a vyprávění o prvním křesťanu Bořivojovi (*Staročeská kronika*, kap. 25, s. 308).

²¹ „Ale že jich starostě Čech diechu, / proň zemi Čechy vzdiechu“ (*Staročeská kronika* 1, kap. 1, 41-42, s. 106).

²² *Staročeská kronika*, kap. 6, s. 139-140. K tomu srv. Bláhová 2010f, s. 777-781.

²³ K počátkům zemského sněmu srv. Malý 1979, s. 75-91.

²⁴ Srv. rovněž Bláhová 1995, s. 230-232; Bláhová 2002, s. 72-74.

Tzv. Dalimil sice nevěnoval mnoho pozornosti vzniku českého státu jako takového, více ho zaujala česká královská hodnost. Ta podle Staročeské kroniky pocházela od (staro)moravského krále Svatopluka, který ji před (nejmenovaným) císařem postoupil českému knížeti (*Staročeská kronika*, kap. 26/03-04, 26, 49-50). Tak tzv. Dalimil vytvořil, zjevně podle vzoru říšské teorie *translatio imperii* českou teorii *translatio regni*²⁵. Český trůn měl být přitom dědičný v přemyslovské dynastii, a to, na rozdíl od Kosmovy kroniky, jejíž autor podle dobové reality opírá následnictví o stařešinský princip, na základě primogenitury (Bláhová 1995, s. 228-229; Bláhová 2002, s. 74).

K dalšímu posunu v českém zakladatelském mýtu došlo po nástupu lucemburské dynastie na český trůn, i když až s jistým zpožděním, za vlády Karla IV., kdy se rozšíření území české koruny a Karlovy mocenské ambice promítly do dvorské ideologie a oficiální historiografie²⁶.

První z dvorských historiků Karla IV, Jan (Giovanni) Marignola z Florencie²⁷, nerozvíjel Kosmovy teorie o původu Čechů, ale poněkud zmateně je spojil s biblickými dějinami, respektive se středověkými představami o biblickém původu národů, podle nichž Noemovi synové po potopě zalidnili tehdy známý svět tak, že Sem zalidnil Asii, Cham Afriku a Jafet Evropu²⁸. Od něho pak různé „teorie“ odvozovaly původ evropských národů. V Marignolově podání Slované a Češi pocházeli od Jafeta, třetího syna Noemova. Jafet obdržel Evropu, jejíž hranice sahají od Kilikie a Sýrie až k Donu a na západ k oceánu, a patřili k jednomu z dvaceti sedmi jazyků a provincií. První Čechové prý vzešli od Janana, italsky Jana a galsky Gomera²⁹. Slované pocházejí od Elysa. Mezi Slovany byl kdosi jménem *Boya* a podle něho byla země nazvána *Boemia* (*Kronika Jana z Marignoly*, s. 522). *Boemia* je částí Germánie, která leží pod severním pólem. Horami, lesy a řekami je *Boemia* oddělena od Pannonie a dalších národů. V horách a lesích rostou podivuhodné aromatické byliny, žijí různá zvířata včetně jakéhosi velkého divokého a rohatého živočicha (Kubínová 2004). Autor uvádí i sousedy Čech (*Kronika Jana z Marignoly*, s. 523). V další kapitole již Marignola parafrázuje Kosmovo

²⁵ Podrobněji srv. Bláhová 1993, s. 165-176; Bláhová 1995, s. 227-228; stručně rovněž Bláhová 2002, s. 73-74.

²⁶ K dvorské historiografii v Čechách srv. Bláhová 2006; Bláhová 1999a.

²⁷ Edice: *Kronika Jana z Marignoly*. K identifikaci Jana z Florencie, též Jana od sv. Vavřince (Johannes a S. Laurentio), a Jana Marignoly srv. Sbaralea 1921, s. 96-97. K Janu Marignolovi a jeho dílu srv. především Brincken 1967. Další literatura je uvedena in: Bláhová 2010e. K Marignolově kronice jako oficiálnímu historickému dílu Karlova dvora srv. Bláhová 1988, s. 273-275; Bláhová 1999a.

²⁸ Jednu z verzí těchto představ uvádí například raně středověká „genealogie“ evropských národů známá jako *Fränkische Völkertafel*. Srv. Goffart 1983, s. 111. K této problematice srv. Borst 1957-1963, II/2, s. 848-850; rovněž Bláhová 2012b, s. 244-245.

²⁹ Srv. *Kronika Jana z Marignoly*, s. 522. K tomu podrobně Kalista 1966. Srv. rovněž Bláhová 2011, s. 15-17; Bláhová 2012b, s. 244-245.

vyprávění o Čechovi. Čech – *Boemus*, podle něhož je země nazvána *Boemia*³⁰, je zde *senior* – stařešina. První Čechové prý byli rodem Slované, totiž Elisané (*Kronika Jana z Marignoly*, s. 523).

V dalším výkladu Jan Marignola v podstatě následuje Kosmovu kroniku až po místo, kde měl být zvolen kníže-muž (*Kronika Jana z Marignoly*, s. 523-524). Před Libušino varování před mužskou vládou a označení místa, kde najdou knížete, vložil Marignola výklad o setkání Libuše s rolníkem, jemuž oznámila, že bude jejím manželem a knížetem, a poslala ho zpět orat na jeho poli (*Kronika Jana z Marignoly*, s. 524). Další vyprávění věnované povolání Přemysla na trůn, vydání zákonů, založení Prahy, dívčí válce, je jen mírně upraveným textem Kosmovým (*Kronika Jana z Marignoly*, s. 524-526). Následující výčet panovníků, který Marignola prodloužil až do Karla IV, ovšem vychází z dvorského katalogu, respektive ze závěru Druhého pokračování Kosmova, nikoli z Kosmovy kroniky³¹.

Jinak pojal mýtus o původu Čechů druhý z dvorských historiků Karla IV., rektor školy u sv. Jiljí, „doktor svobodných umění“ Přibík Pulkava z Radenína³². Podobně jako Kosmas vyšel od potopy světa a stavby babylonské věže, kde vznikla slovanská řeč, podle níž se prý lidé, kteří jí mluví, nazývají Slované (*Slouani/Slowani*), přičemž toto označení je prý odvozeno od výrazu „slovo“. Slované pak odešli z pole Sennar, přešli zemi chaldejskou, Řecko, Byzanc a vešli do Bulharska, Ruska, Srbska, Dalmácie, Chorvatska, Bosny, Korutan, Istrie a Kraňska – vesměs země, které byly ve 14. století obydleny Slovany. V dalším vyprávění se autor inspiroval Staročeskou kronikou: V Chorvatsku byl nějaký člověk jménem Čech (*Czech* – Pulkava zde na rozdíl od Kosmy užívá v latinském textu českou formu jména). Ten kvůli vraždě spáchané na jakémsi velmoži odešel s bratry a druhý a šel hledat novou vlast. Přešel Dunaj a přišel do země, která se nazývá *Boemia* a německy *Bemen*. Jméno *Boemia* je odvozeno od slova *boh*, což je latinsky *Deus*, takže Čechové jsou nazýváni podle jména božího. *Boemia* je totiž ve slovanském jazyce podle jména prvního obyvatele nazývána *Czechy*³³. – Zde je Pulkavovo pojetí rozpolceno. Zatímco latinské (a německé) pojmenování Čech spojuje Pulkava s bohem, český název odvozuje od „prvního obyvatele“ Čecha. Čech zjistil, že

³⁰ *quia tu pater Boemus diceris, terra dicatur Boemia*. Srv. *Kronika Marignolova*, s. 523.

³¹ V seznamu je uveden kníže Vladivoj, jehož Kosmas neznal. Srv. *Kronika Jana z Marignoly*, s. 526; *Pokračovatelé Kosmovi VIII. Závěrek sběratele*, s. 370. K jednotlivým verzím českého panovníckého katalogu srv. Bláhová 1999.

³² Edice: *Kronika Pulkavova*. Základní informace o této kronice jsou uvedeny in: Bláhová 1987; Bláhová 2010g. Titul *arcium liberalium doctor* je uveden u autorova jména v explicitu kroniky. Srv. *Kronika Pulkavova*, s. 207. K počátkům českého národa a státu v této kronice srv. rovněž Bláhová 2002, s. 74-75; Bláhová 1999, s. 33-38; Bláhová 2011, s. 17-18; Bláhová 2012b, s. 245-247.

³³ *Abinde venit in patriam, que modo Boemia in latino et in theutonico Bemen vocatur. Dicitur enim Boemia a boh, quod Deus interpretatur in lingua slouanica. Hac itaque interpretacione a nomine Dei Boemi dicti sunt. Boemia vero in lingua slowanica Czechy secundum nomen primi habitatoris dicta est* (*Kronika Pulkavova*, s. 4).

země je zcela neobydlená a plná lesů a zvíře a usadil se proto na hoře Řípu (*Rzip*), odkud bylo možno zřít velikou rovnou zemi (*Kronika Pulkavova*, s. 4).

Až potud je Pulkavova interpretace kombinací Kosmova a Dalimilova výkladu doplněnou Pulkavovou vlastní etymologií, z níž vyplývá, že Češi – *Boemi* odvozuji svůj původ od boha. Zde je prezentováno vypjaté sebevědomí národa, či spíše jeho panovníka – Češi odvozující svůj původ od boha, jsou bohem vyvolení. V Pulkavově dalším vyprávění měl ovšem Čech také konkrétního bratra či druhu (bratry měl již podle tzv. Dalimila a také podle Marignoly, ale v těchto kronikách bratři neměli jméno ani konkrétní úlohu). Tento bratr nebo druh se jmenoval Lech – toto označení je již ve Staročeské kronice, ale tam označuje Čechovo postavení: „lech“, což je ve staré češtině kmenový náčelník či předák (Bělič – Kamiš – Kučera 1978, s. 120)³⁴, „jménem Čech“. Pulkavův Lech nezůstal s bratrem v nově osídlené zemi, ale přešel zasněžené hory, které dělí Čechy a Polsko, usadil se v převeliké rovině, která se táhne až k moři, a zalidnil ji svým rodem (*Kronika Pulkavova*, s. 5). Pomocí etymologie odvodil tzv. Dalimil i jméno této země – Polsko, což prý znamená „rovná pole“ – *campi plani*. Někteří z Lechova rodu prý pokračovali dále do Ruska, Pomořan a Kašubska až ke království dánskému a k Severnímu moři, zalidnili celou zemi ruskou a také ji obdělali. Další zase přešli z Čech přes řeku Moravu a začali tam obývat kraj, který se nazývá Morava. Podobně osídlili knížectví míšeňské, budyšínské, braniborské a lužické. Všechny tyto krajiny byly prý zarostlé lesem a nikdo v nich nebydlel. Slované byli jejich prvními obyvateli, obdělali je a bydlí v nich „dodnes“ (*Kronika Pulkavova*, s. 5). Jako jejich první obyvatelé na ně tedy měli nenapadnutelné právo.

V následujícím textu pak Přibík Pulkava z Radenína vypráví o tom, jak si Čechové zvolili za soudce moudrého a zámožného Kroka a dodává, že „někteří také říkají, že měl bratra nebo otce zvaného Krak, kterýžto Krak založil hrad a město krakovské, jimž dal své jméno Krakov“³⁵. Tak byl do české zakladatelské legendy začleněn také legendární vládce „Lechitů“³⁶ a český nárok vztažen i na hlavní město Polska.

Přibík Pulkava z Radenína tedy již zahrnuje do mýtu o příchodu Čechů a o původu Čech všechna slovanská území ve střední a východní Evropě. Přitom z Čech

³⁴ Slovo „Lech“ se v souvislosti s českým prostředím objevuje poprvé ve franských pramenech k roku 805, kdy syn Karla Velikého Karel zabil knížete (*ducem*) Slovanů jménem Lecho (*nomine Lechonem*). Srv. především *Annales regni Francorum*, s. 120; MMFH I, 2019, s. 23. K tomu Graus, 1980, s. 194. Je ovšem pravěpodobné, že „Lech“ nebylo osobní jméno, ale slovanské pojmenování hodností (srv. rovněž Novotný 1912, s. 276; Třeštk 2001, s. 84-85).

³⁵ *Aliqui etiam ferunt, quod habuerit fratrem seu parentem Crak nuncupatum, qui Crak castrum et civitatem Cracouiensem edificavit, quibus Cracow nomen suum imposuit. Kronika Pulkavova*, s. 5, český překlad *Kroniky* 1987, s. 273.

³⁶ Kraka jako první jménem známou postavu polských dějin uvedl do polské tradice Wincent Kadłubek (1,37). Srv. Strzelczyk 2007, s. 96-100 (včetně interpretace pozdějších polských historiků). Srv. rovněž Urbańczyk-Krzemieńska 1974; Kersken 1995, s. 549-550, 556, 787-788; Banaszkiwicz 1998, s. 59-60.

měla být osídlena Morava, a také všechna území, v nichž vládl Karel IV. nebo na která si dělal nároky. Zde je již zřetelná proměna pověsti o původu Čech a Čechů, její přizpůsobení době Karla IV. a její využití pro Karlovu politickou propagandu. Z tohoto pojetí vyplývá, že Karel IV. je jako český král legitimním panovníkem všech zemí, jejichž prvními obyvateli byli Čechové a jejich příbuzní. Zda byla tehdy u dvora Karla IV. známa polská pojmenování Poláků jako Lechitů a Polska jako Lechie, jak je na přelomu 12. a 13. století zachytil Wincent Kadłubek (Magistri Vincentii Chronica 1994, I,9,10, s. 16; I,10,1-2, s. 17 III,14,7, s. 101; IV,8,5, s. 148)³⁷, není z Pulkavova vyprávění zřejmé, i když to nelze vyloučit. Naopak inspirován Pulkavovou kronikou označil autor Prologu k Velkopolské kronice sepsaného ve třetí čtvrtině 14. století Lecha za hérao epónyma Poláků – Lechitů (Kronika Boguchwała³⁸, s. 467-469)³⁹.

Těžiště procesu formování českého státu však v Pulkavově kronice neleží v mytické době, kam je položil Kosmas, ale podobně jako ve Staročeské kronice ve staromoravském období (Bláhová 1988, s. 276-278; Bláhová 1999 a, s. 35-39). Morava byla prvním královstvím na území pozdějšího českého státu, navíc s vlastním arcibiskupstvím, na což bylo možno navázat jak ve státní, tak i v církevní správě. Svatoplukova královská hodnost, která byla „přenesena“ na české panovníky, stejně jako moravské arcibiskupství, vytvářely dlouhou tradici a zakládaly „lepší právo“ na královský titul i na vlastní církevní provincii. Karel IV. či ideologové jeho dvora vhodně upravili i translační teorii tzv. Dalimila. Královský titul nepředal českému knížeti Svatopluk, ale osobně přítomný římsko-německý císař sám povýšil Čechy na království jako náhradu za zaniklé království moravské (Kronika Pulkavova, s. 54. K tomu srv. Bláhová 1993). Českému království byla zároveň podřízena Morava. Tím byl, alespoň teoreticky, vyjádřen nárok českých panovníků na všechny země, které patřily ke Staré Moravě a jimž vládl král Svatopluk. Podle Příbíkova Pulkavy z Radenína to byly Polsko a Rusko a mnoho dalších vévodství a zemí (Kronika Pulkavova, s. 17, 54).

Pověst o původu Čechů převzal z Pulkavovy kroniky i neznámý vzdělaný duchovní, jenž někdy ve druhém desetiletí 15. století (snad 1416) sestavoval stručnou Českou kroniku od počátku českých dějin (*Chronica Bohemorum ab ipsorum initio conscripta*, též *Chronicon anonymi* nebo také *Od Čecha a Lecha*)⁴⁰. Za „prvního,

³⁷ Ke kronice srv. Grzesik 2010, s. 955-956 (včetně literatury). Častěji používá Wincent Kadłubek označení *Polonia*, *Poloni* (Magistri Vincentii Chronica I,5,4, s. 10; I,9,4, s. 14-15; I,9,8, s. 15, atd.). K Lechitům srv. Třeštík 2003, s. 61-62; Krzemieńska 1967, s. 31-32; Graus 1980, s. 188; Bláhová 2012b, s. 241.

³⁸ K datování a autorství kroniky srv. Derwich 2010, s. 394 (včetně literatury).

³⁹ Srv. R. Heck 1974, s. 145; Strzelczyk 2007, s. 106-107; Bláhová 2012b, s. 248-249 (včetně literatury). Označení *Poloni* odvozuje autor od severního pólu nebo od hradu Polan na hranicích Pomořan. Jiné „teorie“ považovaly za praotce Poláků Wandala (odvozeno od mytické kněžny Wandy). Srv. Banaszkiwicz 1979, s. 41-42; Graus 1980, s. 189; Kersken 1995, s. 528-529; Bláhová 2012, s. 247-248. Další vývoj tradice Lecha a Lechitů sleduje Strzelczyk 2007, s. 107-111.

⁴⁰ *Chronicon anonymi*, s. 43-62 (Bláhová 2010d).

kdo nalezl“ českou zemi – *primus inventor terre Bohemie* – označil v latinském textu „Čecha“ (*Czech*) a bezprostředně navázal informací o jeho bratru Lechovi, který byl „prvním, kdo nalezl“ – *primus inventor* – zemi polskou. Dále pokračuje přesně podle Pulkavovy kroniky vyprávění o zalidnění Ruska, Pomořan a Kašubská Lechovými potomky, zatímco lidé z rodu Čechova zase jako první osídlili Moravu, Míšeňsko, Budyšínsko a Lužici⁴¹.

Pulkavovu „teorii“ jen mírně modifikoval, a hlavně kriticky komentoval Eneáš Silvius Piccolomini ve své Historii české. Podle Eneáše Silvia Chorvát Čech (*Zechius*), pocházející z nikoli bezvýznamného rodu, zakladatel českého národa – *gens Bohemica*, odešel před pomstou za vraždu do nové země, nikoli však neosídlené, jak tvrdily starší české prameny, protože v zemi sídlili Germáni, ale neobdělané, protože Germáni se prý věnovali pastevectví a zanedbávali obdělávání půdy (*Aeneas Silvius Piccolomini, Historia Bohemica, s. 37. Aenea Silvio, Historia Bohemica, I,2, s. 12 i n.; I,3, s. 14-15. Srv. rovněž Bláhová 2012b*). Když Čechův bratr Lech (*Leches*), jeho průvodce v chudobě a vyhnanství, viděl, že bratr má mnoho polí a dobytka, obrátil se na východ a zřídil si sídlo na „velké polní planině“ – *in magna camporum planitie*, která se jmenuje Polsko (*Aeneas Silvius Piccolomini, Historia Bohemica, s. 38; Aenea Silvio, Historia Bohemica I,3, s. 16-17*). Čechové pak vedle Čech osídlili také Moravu a Lužici, respektive Míšeňsko (*Aeneas Silvius Piccolomini, Historia Bohemica, s. 40; Aenea Silvio, Historia Bohemica I,3, s. 16-17*). Interpretaci Eneáše Silvia Piccolominiho však nelze považovat za české pojetí českého zakladatelského mýtu.

SHRNUTÍ

Ponecháme-li stranou ze zkoumaného hlediska vedlejší motivy jako obě války spojené s formováním českého státu, a omezíme-li se pouze na vlastní zakladatelský mýtus (*origo gentis*) a na vznik českého státu, je zřejmé, že pověst o původu Čechů se ve středověku vyvíjela ve třech fázích. První zachytil Kosmas v nejstarší státně národní kronice: První obyvatelé vedeni „starším“ Čechem“ přišli do neobydlené země, kterou osídlili a pojmenovali podle svého „staršího“. Zde si také časem přes varování věštkyň Libuše ustanovili panovníka a vytvořili svůj stát. Toto pojetí bylo akceptováno po celé přemyslovské období.

Další mezník představuje zakladatelská legenda Staročeské kroniky tzv. Dalmila, spis, který uzavírá přemyslovské období, ale zároveň předznamenává novou

⁴¹ *Primus inventor terre Boemie fuit Czech, cuius frater nomine Lech fuit primus inventor terre Polonie de cuius genere coluerunt et inhabitare ceperunt terras Russiam, Pomeriam, Cassubiam usque ad regnum Dacie et confinia maritima. Et similiter Czech de genere excoluerunt et inhabitare ceperunt terras Moravie, Misnam, Budyssin, Luzaciam principatus, qui sunt primo ab ipsis inventi et ab ipsorum genere possessi. Srv. Státní oblastní archiv v Třeboni, Rukopisy A 10, fol. 1r; A 7, fol. 7v. Tento text se dochoval i v dalších rukopisech (Spunar 1995, č. 464, s. 217 i n.).*

éru, vládu lucemburské dynastie. Navíc byla napsána pro českou šlechtu a vyslovuje její pojetí českých dějin, a hlavně její úlohy v historii. Podle tzv. Dalimila lech Čech odešel kvůli vraždě s příbuznými a s čeledí ze Srbska do jiné země, kde se usadili a pojmenovali ji podle svého „starosty“ Čechy. Postupně vznikly instituce reprezentující stát: soud, sněm, panovník. Na volbě panovníka tzv. Dalimila však nezajímá spor a omezení práv obyvatel přijetím knížete, jak ho interpretoval Kosmas, ale nebezpečí vyplývající z volby panovníka-cizozemce.

Zásadní proměnu zaznamenal zakladatelský mýtus v oficiálních kronikách, které byly napsány z pověření Karla IV. Jan Marignola z Florencie spojil Kosmův výklad o původu Čechů s biblickými dějinami a odvodil ho od třetího Noemova syna Jafeta, resp. Janana. Přitom ovšem Češi jako Slované čili Elisáné pocházeli současně od biblického Elisy. Pro jméno *Boemia* pro Čechy na jednom místě vymyslel heroa eponyma *Boya*, na jiném ponechal Kosmova *Boema*.

Ve výkladu Přibíka Pulkavy z Radenína se již výrazně odráží oficiální ideologie dvora Karla IV. a panovníkovy osobní ambice. Do Čech, jež – alespoň v latinské podobě – nesou boží jméno, nepřišel pouze Čech s družinou, ale i jeho bratři, kteří se svou čeledí osídlili Polsko a další země, což opravňovalo Karla IV. a jeho rod k vládě nad všemi těmito územími. Tyto ambice navíc legitimuje teorie přenesení královského titulu z panovníka Staré Moravy, k níž tyto země patřily, na českého panovníka. Kromě oprávnění českého panovníka k užívání královské hodnosti zakládá tato teorie také nároky na českou církevní provincii.

Interpretace počátků českého národa a státu v jednotlivých českých státně národních kronikách tedy odpovídá pojetí českých dějin v době a v prostředí, v němž byl příslušný text psán, a publiku, pro které byl psán. Je součástí ideologie a propagandy příslušných institucí a osobností.

BIBLIOGRAFIE

Prameny netištěné

Státní oblastní archiv v Třeboni, Rukopisy A 10.

Státní oblastní archiv v Třeboni, Rukopisy A 7.

Prameny vydané

Aeneas Silvius Piccolomini 2005, *Historia Bohemica*, hrsg. von J. Hejnic und H.I. Rothe, I. *Historisch-kritische Ausgabe des lateinischen Textes*, Köln–Weimar–Wien, Böhlau Verlag.

Aenea Silvio 1998, *Historia Bohemica / Historie česká*, edd. D. Martinková, A. Hadravová a J. Matl, úvodní studie F. Šmahel, Praha KLP.

Annales regni Francorum 1895, F. Kurze (ed.), MGH, SRG in usum schol., Hannoverae, Impensis bibliopolii Hahniani.

Bede Venerabilis 1898, *Historia Brittonum*, ed. Th. Mommsen, w: MGH AA, t. 13.

- Cosmae Pragensis 1923, ²1955, *Chronica Boemorum*, ed. B. Bretholz – W. Weinberger, w: MGH SRG NS, t. 2, Berlin.
- Fränkische Völkertafel* 1983, W. Goffart (ed.), *The Supposedly 'Frankish' Table of Nations: An Edition and Study* „Frühmittelalterliche Studien“ 17, s. 98-130.
- Fredegarii et aliorum chronica* 1888, ed. B. Krusch, MGH SS rer. Merov., t. 2, Hannover 1888.
- Gregorius, episcopus Turonensis 1884, *Historia Francorum*, w: *Gregorii Turonensis Opera*, ed. W. Arndt et B. Krusch, pars 1, MGH SS rer. Merov., t. 1.
- Chronicon anonymi (Cronica Bohemorum ab ipsorum inicio conscripta)*, w: G. Dobner (ed.) 1774, *Monumenta historica Boemiae nusquam antehac edita*, t. 3, Praga, Litteris Johanae Sophiae Clause-rianae, regis typographii factore Adalberto Mach, s. 43-62.
- Isidorus Hispalensis, *Historia de regibus Gothorum, Vandalorum et Suevorum*, w: J.-P. Migne (ed.) 1844-1855, *Patrologia Latina*, t. 83, Paris, apud J.-P. Migne editorem.
- Kosmova kronika česká* 2012, K. Hrdina, M. Bláhová (přel.), Praha, Paseka.
- Kristiánova legenda. Život a umučení svatého Václava a jeho báby svatě Ludmily* 1978, J. Ludvíkovský (ed.), Praha, Vyšehrad.
- Kronika Boguchwala i Gedyslawa Paska* 1872, ed. A. Maciejowski, w: A. Bielowski (ed.), MPH, t. 2, Lwów, Nakładem własnym, s. 454-598.
- Kronika Jana z Marignoly* 1882, w: J. Emler (ed.), *Prameny dějin českých – Fontes rerum Bohemicarum*, t. 3, Praha, Nákladem Nadání Františka Palackého v komisi Kněhkupectví: Dr. Grégr a Ferdinand Dattel, s. 485-604.
- Kronika Pulkavova* 1893, w: J. Emler, J. Gebauer (ed.), *Prameny dějin českých – Fontes rerum Bohemicarum*, t. 5, Praha, Nákladem Nadání Františka Palackého v komisi Knihkupectví Edvard Valečky, s. 1-326.
- Kroniky doby Karla IV* 1987, Bláhová M., Pavel J., Zachová J. (ed. et transl.), Praha, Svoboda.
- Letopisy Hradištsko-opatovické* 1875, w: J. Emler (ed.), *Prameny dějin českých – Fontes rerum Bohemicarum*, t. 2, Praha, Nákladem Musea Království Českého v komisi Kněhkupectví, Dr. Grégr a Ferdinand Dattel, s. 383-400.
- Liber Historiae Francorum* 1888, B. Krusch (ed.), w: MGH, SS rer. Merov., t. 2, s. 238-328.
- Magistri Vincentii dicti Kadlubek Chronica Polonorum / Mistrza Wincentego zwaneho Kadlubkiem Kronika polska* 1994, M. Plezia (ed.), MPH n. s. t. 9, Kraków, Wydawnictwo i Drukarnia „Secesja”.
- MGH – *Monumenta Germaniae Historica*.
- AA – *Auctores antiquissimi*, t. 1-15, Berlin, apud Weidmannos, 1877-1919.
- SRG in usum schol. – *Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum separatim editi*, t. 1-78, Hannover, Impensis Bibliopolii Hahniani (Hahnsche Buchhandlung), 1871-2007.
- SRG NS – *Scriptores rerum Germanicarum, Nova series*, t. 1, Berlin, apud Weidmannos, 1922.
- SS rer. Merov. – *Scriptores rerum Merovingicarum*, t. 1-7, Hannover, Impensis Bibliopolii Hahniani, 1884-1920.
- MMFH – *Magnae Moraviae fontes historici, I. Annales et chronicae / Prameny k dějinám Velké Moravy I. Letopisy a kroniky*. 3. vydání. D. Bartoňková, D. Kalhous, J.K. Kroupa, Z. Měřínský, A. Žáková (eds), Praha, Koniasch Latin Press.
- Pauli Historia Langobardorum* 1878, G. Waitz (ed.), w: MGH, SRG in usum schol., t. 48.
- Pokračovatelé Kosmovi VIII. Závěrek sběratele* 1875, w: J. Emler (ed.), *Prameny dějin českých – Fontes rerum Bohemicarum*, t. 2, Praha, Nákladem Musea Království Českého v komisi Kněhkupectví, Dr. Grégr a Ferdinand Dattel, s. 368-370.
- Повесть временных лет по Лаврентьевской летописи 1377 г.*, w: *Повесть временных лет*, часть первая. Текст и перевод. 1950. Подготовка текста Д.С. Лихачев, перевод Д.С. Лихачева и Б.А. Романова, Москва–Ленинград, Издательство Академии Наук СССР.
- Pseudo-Aurélius Victor, *Les origines du peuple Romain* 1983, J.-C. Richard (ed.), Paris, Les Belles Lettres.
- Staročeská kronika tak řečeného Dalimila. Vydání textu a veškerého textového materiálu* 1988, J. Daňhelka, K. Hádek, B. Havránek a N. Kvitková, t. 1-2, Praha, Academia.
- Widukindi monachi Corbeiensis 1935, *Rerum gestarum Saxoniarum libri tres*. G. Waitz, K.A. Kehr, P. Hirsch a H.-E. Lohmann (ed.), w: MGH SRG in usum schol., t. 60, Hannoverae 1935.

LITERATURA

- Anton H.H. 1994, *Origo gentis – Volksgeschichte. Zur Auseinandersetzung mit Walter Goffarts Werk "The Narrators of Barbarian History"*, w: A. Scharer und G. Scheibelreiter (hrsg.), *Historiographie im frühen Mittelalter*, Wien–München, Oldenbourg, s. 262-307 (Veröffentlichungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, 32).
- Banaszkiewicz J. 1979, *Kronika Dzierzwy XIV-wieczne kompendium historii ojczystej*, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Banaszkiewicz J. 1998, *Polskie dzieje bajeczne Mistrza Wincentego Kadlubka*, Wrocław, „Leopoldinum”.
- Bělič J., Kamiš A., Kučera K. 1978, *Malý staročeský slovník*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství.
- Bláhová M. 1987, *Přibíka Pulkavy z Radenína Kronika česká*, w: J. Pavel, M. Bláhová a J. Zachová (překlad), M. Bláhová (úvod etc.), *Kroniky doby Karla IV*, Praha, Svoboda, s. 572-580, 590-593.
- Bláhová M. 1988, *Odras státní ideologie v oficiálních historiografických pramenech doby předhusitské*, „Folia historica Bohemica“ 12, s. 269-286.
- Bláhová M. 1993, *...kako jest koruna z Moravy vyšla... „Translatio regni“ ve Staročeské kronice tzv. Dalimila*, „Mediaevalia historica Bohemica“ 3, s. 165-176.
- Bláhová M. 1995, *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota; Historický komentář; Rejstřík*, Praha, Academia (*Staročeská kronika tak řečeného Dalimila 3*).
- Bláhová M. 1998, *Geographische Vorstellungen und Kenntnisse der böhmischen mittelalterlichen Chronisten*, w: J.A. Aertsens u. A. Speer (hrsg.), *Raum und Raumvorstellungen im Mittelalter*, Berlin–New York, Walter de Gruyter, s. 540-556 („Miscellanea Mediaevalia“ 25).
- Bláhová M. 1999a, *Offizielle Geschichtsschreibung in der mittelalterlichen böhmischen Ländern*, w: J. Wenta (red.), *Die Geschichtsschreibung in Mitteleuropa*, Toruń, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, s. 21-40 (Subsidia historiographica 1).
- Bláhová M. 1999b, *Středověké katalogy českých knižat a králů a jejich pramenná hodnota*, „Średniowiecze Polskie i Powszechné“ 1, s. 33-63.
- Bláhová M. 2002, *Die Anfänge des böhmischen Staates in der mittelalterlichen Geschichtsschreibung*, w: F.-R. Erkens und H. Wolff (hrsg.), *Von Sacerdotium und Regnum. Geistliche und weltliche Gewalt im frühen Mittelalter. Festschrift für Egon Boshof zum 65. Geburtstag*, Köln–Weimar–Wien, Böhlau Verlag, s. 67-76.
- Bláhová M. 2005a, *Česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila*, w: M. Krčmová, H. Vrbová (překlad), M. Bláhová (úvod etc.), *Kronika tak řečeného Dalimila*, 2. Vydání, Praha–Litomyšl, s. 194-215, 238-244.
- Bláhová M. 2005b, *Mezi Čechami a Polskem. Poznámky k otázce historického vědomí slezských intelektuálů v pozdním středověku*, w: L. Bobková a J. Konvičná (red.), *Korunní země v dějinách českého státu. 2. Společné a rozdílné. Česká koruna v životě a vědomí jejich obyvatel ve 14.-16. století*, Praha, Albis International, s. 319-332.
- Bláhová M. 2006, *Die Hofgeschichtsschreibung am böhmischen Herrscherhof im Mittelalter*, w: R. Schieffer, J. Wenta (hrsg.), *Die Hofgeschichtsschreibung im mittelalterlichen Europa*, Toruń, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, s. 51-73 (Subsidia historiographica 3).
- Bláhová M. 2010a, *Annales Gradicensis et Opatovicenses*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle 1*, Leiden–Boston, Brill, s. 66-67.
- Bláhová M. 2010b, *Continuatio Cosmae II*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle 1*, Leiden–Boston, Brill, s. 490-491.
- Bláhová M. 2010c, *Dalimil*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle 1*, Leiden–Boston, Brill, s. 504-505.
- Bláhová M. 2010d, *Chronica Bohemorum [anonymi]*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle 1*, Leiden–Boston, Brill, s. 308.
- Bláhová M. 2010e, *John of Marignolli*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle 1*, Leiden–Boston, Brill, s. 934-935.

- Bláhová M. 2010f, „*Nepos vindicabit avum*“. *Die Ermordung Albrechts I. am 1. Mai 1308 im Bewusstsein der böhmischen Gesellschaft des 14. Jahrhunderts*, w: A. Speer und D. Wirmmer (hrsg.), *1308. Eine Topographie historischer Gleichzeitigkeit*, Berlin–New York, Walter de Gruyter, s. 771-788.
- Bláhová M. 2010g, *Pulkava of Radení, Přibík*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* 1, Leiden–Boston, Brill, s. 1246-1247.
- Bláhová M. 2011, *Tercius Lech... plantavit totam Silesiam. Die Widerspiegelung des Wissens um die Zusammengehörigkeit der Schlesier zur Böhmisches Krone in der Historiographie des Spätmittelalters*, w: L. Bobková a J. Zdichynec (hrsg.). *Geschichte. Erinnerung. Selbstidentifikation. Die schriftliche Kultur in den Ländern der Böhmisches Krone im 14.-18. Jahrhundert*, Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 14-26.
- Bláhová M. 2012a, *O Kosmovi a jeho kronice*, w: K. Hrdina a M. Bláhová (překlad), *Kosmova Kronika česká*, Praha, Československý spisovatel, s. 211-245.
- Bláhová M. 2012b, *Představy o společném původu Čechů a Poláků ve středověké historiografii*, „*Historia Slavorum Occidentis. Czasopismo historyczne*“ 2 (3), s. 236-256.
- Bláhová M. 2013, *Macht und Machtausübung im Licht der böhmischen Geschichtsschreibung des 12. Jahrhunderts*, w: N. Kersken und G. Vercamer (hrsg.), *Macht und Spiegel der Macht. Herrschaft in Europa im 12. und 13. Jahrhundert vor dem Hintergrund der Chronistik*, Wiesbaden, Harrasowitz Verlag, s. 359-381 (Deutsches Historisches Institut Warschau, Quellen und Studien 27).
- Borst A. 1957-1963, *Der Turmbau von Babel. Geschichte der Meinungen über Ursprung und Vielfalt der Sprachen und Völker* 1-4, Stuttgart, Anton Hiersemann.
- Brincken von den A.-D., 1967, *Die universalhistorischen Vorstellungen des Johann von Marignola OFM. Der einzige mittelalterliche Weltchronist mit Fernostkenntnis*, „*Archiv für Kulturgeschichte*“ 49, s. 297-339.
- Cain A. J. 2010, *Gregory of Tours*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* 1, Leiden–Boston, Brill, s. 734-735.
- Curtius E.R. 1948, *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter*, Bern, A. Francke.
- Deliyannis D. 2010, *Paul the Deacon [Paulus Diaconus]*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* 2, Leiden–Boston, Brill, s. 1190-1191.
- Derwich M. 2010, *Chronica Poloniae maioris (Chronicle of Wielkopolska/Greater Poland)*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, 1, Leiden–Boston, Brill, s. 394.
- Gippius A.A. 2010, *Pověst' vremennykh let (Повесть временных лет, The Tale of Bygone Years / of Years and Seasons) [Primary Chronicle, Nestor Chronicle]*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, 2, Leiden–Boston, Brill, s. 1228-1229.
- Goffart W. 1988, *The Narrators of Barbarian History (A. D. 500 -800). Jordanes, Gregory of Tours and Paul the Diacon*, Princeton, Princeton University Press.
- Goffart W. 1983, *The Supposedly 'Frankish' Table of Nations: An Edition and Study*, „*Frühmittelalterliche Studien*“ 17, s. 98-130.
- Graus F. 1975, *Lebendige Vergangenheit. Überlieferung im Mittelalter und in den Vorstellungen vom Mittelalter*, Köln–Wien, Böhlau Verlag.
- Graus F. 1980, *Die Nationenbildung der Westslawen im Mittelalter*, Sigmaringen, Jan Thorbecke Verlag.
- Grzesik R. 2010, *Kadlubek Wincenty*, w: *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* 1, Leiden–Boston, Brill, s. 955-956.
- Guenée B. 1981, *Histoire et culture historique dans l'Occident médiéval*, Paris, Aubier-Montaigne.
- Heck R. 1974, *Z recepcji Kroniki Pulkawy w polskiej historiografii średniowiecznej*, w: *Słowianie w dziejach Europy*, Poznań, Wydawnictwo Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, s. 139-148.
- Kalhous D. 2015, *Legenda Christiani and Modern Historiography*, Leiden, Boston, Brill.
- Kalista Z. 1966, „*De Janan, alia lingua Janus italico... descenderunt primi Boemi*“. *Na okraj kroniky Giovanniho de Marignolli*, w: D. Gerhard und W. Weintraub (hrsg.). *Orbis scriptus. Festschrift für D. Tschizewski*, München, Wilhelm Fink, s. 421-430; přetisk w: Z. Kalista 2004, *Karel IV. a Itálie*, Praha, Vyšehrad, s. 264-279.
- Kersken N. 1995, *Geschichtsschreibung im Europa der „nationes“*. *Nationalgeschichtliche Gesamtdarstellungen im Mittelalter*, Köln–Weimar–Wien, Böhlau Verlag (Münstersche Historische Forschungen 8).

- Kolář A. 1925, „Kosmovy vztahy k antice“. *Sborník filosofické fakulty University Komenského v Bratislavě* 3 (28), s. 21-99.
- Krzemieńska B. 1967, *Lech-eponim*, w: *Słownik Starożytności słowiańskich. Encyklopedyczny zarys kultury Słowian od czasów najdawniejszych do schyłku wieku XII*, t. 3, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 31-32.
- Kubín P. 2011, *Sedm přemyslovských kultů*. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta.
- Kubínová K. 2004, *Est ibi bestia aneb co můžete podle středověkých autorů potkat v českých hvozdech*, w: E. Doležalová, R. Novotný a P. Soukup (red.), *Evropa a Čechy na konci středověku. Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi*, Praha, Filosofia, s. 333-393.
- Malý K. 1979, *Počátky českého sněmovnictví*, w: V. Vaněček (red.), *Česká národní rada, sněm českého lidu*, Praha, Česká národní rada, s. 75-91.
- Nechutová J. 2007, *Die lateinische Literatur des Mittelalters in Böhmen*, Köln–Weimar–Wien, Böhlau Verlag.
- Novotný V. 2012, *České dějiny*, I,1. *Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*, Praha, Laichter.
- O’Loughlin Th. 2010, *Bede*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, 1, Leiden–Boston, Brill, s. 156-159.
- Plassmann A. 2006, *Origo gentis. Identitäts- und Legitimitätsstiftung in früh- und hochmittelalterlichen Herkunftserzählungen*, Berlin, Akademie Verlag (Orbis mediaevalis. Vorstellungswelten des Mittelalters 7).
- Rech R. 2010, *Liber historiae Francorum*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* 2, Leiden–Boston, Brill, s. 1026-1027.
- Rosik S. 2010, *Fredegar (Pseudo-Fredegarius Scholasticus)*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* 1, Leiden–Boston, Brill, s. 637-638.
- Sbaralea J.H. 1921, *Supplementum et castigatio ad Scriptores trium ordinum sancti Francisci a Waddingo aliisve descriptos cum adnotationibus ad syllabum martyrum eorumde ordinum*, 2, Romae, Nardecchia (fototypický přetisk 1978).
- Schmale F.-J. 1985, *Funktion und Formen mittelalterlicher Geschichtsschreibung. Eine Einführung*, Mit einem Beitrag von H.-W. Goetz, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Spunar P. 1995, *Repertorium auctorum Bohemorum provectum idearum post universitatem Pragensem conditam ilustrans*, II, Varsaviae–Pragae, Wydawnictwa Instytutu Historii Nauki PAN (Studia Copenicana 35).
- Strzelczyk J. 2007, *Mity, podania i wierzenia dawnych Słowian*, Poznań, Rebis Publishing House Ltd.
- Třeštík D. 2001, *Vznik Velké Moravy. Moravané, Čechové a střední Evropa v letech 791-871*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny.
- Třeštík D. 2003, *Mýty kmene Čechů (7.-10. století). Tři studie ke starým pověstem českým*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny.
- Urbańczyk S., Krzemieńska B. 1964, *Krok*, w: *Słownik starożytności słowiańskich. Encyklopedyczny zarys kultury Słowian od czasów najdawniejszych do schyłku wieku XII*, t. 2, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 521-522.
- Wihoda M. 2011, *Kosmova kronika a počátky českého historického myšlení*, w: K. Hrdina, M. Bláhová a M. Moravová (překlad), *Kosmas, Kronika Čechů*, Praha, Argo, s. 5-20.
- Wolverton L. 2010, *Cosmas of Prague*, w: G. Dunphy (ed.), *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* 1, Leiden–Boston, Brill, s. 494-495.
- Wolverton L. 2015, *Cosmas of Prague. Narrative, Classicism, Politics*, Washington D.C., The Catholic University of America Press.